



Kaja Kallas  
peaminister  
Stenbocki maja

Meie 27.07.2021 nr 1-5/21/516

## **Tähelepanekud ja ettepanekud vaksineerimise korralduse kohta**

Austatud peaminister

17. juuni 2021. aasta valitsuskabineti nõupidamisel palusite minult arvamust kriisi juhtimise kohta koroonaviiruse teise laine ajal ning ettepanekuid seniste õppetundide põhjal. Esitan oma arvamuse Vabariigi Valitsuse kabinetinõupidamisele augustikuu jooksul.

Samas pean oluliseks edastada vaksineerimist puudutavad ettepanekud enne seda, kuna vaksineerimisega seotud küsimused on ajakriitilisemad ning vajavad kohe lahendust, et vaksineeritute hulga suurendamisega hoida ühiskond piirangutest võimalikult vabana ning haridussüsteem avatuna, samuti selleks, et tagada ettevõtete tavapärase majandustegevuse toimimine.

Vaktsiini puudumine ei ole juba mitmete nädalate jooksul olnud takistuseks vaksineeritute osakaalu suurendamisel. Vaktsiini on, kuid seda pole ära süstitud. Eestisse saabunud, kuid kasutamata vaktsiini hulk oli 22. juulil 2021 üle 170 000 doosi (millele lisanduvad kasutamata AstraZeneca vaktsiinidoosid). Juuni igal nädalal ületas kasutamata vaktsiini hulk vähemalt 80 000 doosi (millele lisanduvad kasutamata AstraZeneca vaktsiinidoosid) ning juba maikuu ületas igal nädalal kasutamata vaktsiini hulk vähemalt 66 000 doosi, millele lisanduvad kasutamata AstraZeneca vaktsiinidoosid. Kui kevadel oli üheks eesmärgiks varu hoidmisel maandada tarneriske ja hoida teise vaktsiinidoosi varu vähemalt ühe nädala ette, siis kasutamata dooside hulk ületas juba toona märkimisväärselt järgneva nädala teise doosi vajadust.<sup>1</sup>

### **Peamised probleemid ja ettepanekud**

**1. Vahemikus 1.–19. aprillini puudus ning alates 1. juulist puudub riigil ajakohane avalikustatud vaksineerimisplaan. Kogu COVID-19 vastu vaksineerimise protsessi jooksul tuleb tagada kehtiva vaksineerimisplaani olemasolu. Uus vaksineerimisplaan peaks olema kokku lepitud ja kinnitatud enne vana plaani kehtivuse lõppu.**

Vaksineerimise ametlikul koduleheküljel vaksineeri.ee on kehtiva vaksineerimisplaanina esitatud dokument, mille kehtivusaeg on tiitellehel aprill-juuni 2021. Samas rõhutatakse, et „vaksineerimine toimub Eesti COVID-19 vaksineerimise plaani järgi“. Veebilehel on kirjas: „Plaan on uuendamisel. Uuendatud plaan valmib juuli esimeses pooles“. Juulikuu on kohe lõppemas, kuid plaani pole ikka avaldatud.

---

<sup>1</sup> Valitsuskabineti nõupidamisele tervise- ja tööministri esitatud ülevaadete alusel.

Tervise- ja tööminister on esitanud 8. juuli 2021 valitsuskabineti nõupidamisele vaktsineerimisplaani projekti. Protokolli kohaselt on teadmiseks võetud tervise- ja tööministri ülevaade vaktsineerimise olukorrast ja väljakutsetest ning valitsusliikmete arvamused. Samas ei ole sellele järgnevalt uut vaktsineerimisplaani avalikustatud. Hetkel jääb segaseks, kas kehtiv plaan on olemas ning millistest vaktsineerimise eesmärkidest lähtutakse. Olen ka varem tähelepanu juhtinud, et ebaselge on, kes, millal ja millise õigusaktiga vaktsineerimisplaani kinnitab. Uue vaktsineerimisplaani olemasolust annab aimu ainult selle avaldamine vaktsineeri.ee koduleheküljel. Mõistlik oleks, kui vaktsineerimisplaani kinnitaks tervise- ja tööminister oma käskkirjaga. Oluline on aru saada, milline plaan kehtib, kes selle on kinnitanud, millal see on kinnitatud ja kes selle täitmise eest vastutab.

Vaktsineerimisplaani uued versioonid tuleks koostada, kinnitada ja avalikustada enne olemasolevate plaanide kehtivusaja lõppu. Tagasivaates puudus ajakohane vaktsineerimisplaani ka märtsikuu alguses. 19. jaanuari 2021 dateeringuga vaktsineerimisplaanis esitatud info oli mitmel juhul piiritletud 2021. aasta märtsikuuga, kuid uus plaan esitati Vabariigi Valitsusele teadmiseks võtmiseks alles 20. aprillil 2021. aastal.

Vaktsineerimise eesmärgipärase ja süsteemse korraldamise eelduseks on plaani olemasolu, mis on selge ja arusaadav nii vaktsineerimise korraldajatele endile kui ka kogu ühiskonnale.

**2. Kõik vaktsineerimisplaanides esitatud eesmärgid ei ole selged ega mõõdetavad, mistõttu ei ole ka selge, mida soovitakse saavutada. Vaktsineerimisplaanis esitatud eesmärgid tuleb seada selgelt ja mõõdetavalt.**

Eesmärkide selgus ja arusaadavus on vajalikud selleks, et oleks ühesugune arusaamine soovitud tulemustest, et oleks võimalik hinnata eesmärgi suunas liikumist ning selgitada eesmäärke ja nende suunas liikumist arusaadavalt avalikkusele.

20. aprilli 2021 kuupäevaga dateeritud vaktsineerimisplaanis on eesmärgid sõnastatud üldjoontes mõistetavalt. Samas ei ole aga näiteks ühe olulisema eesmärgi puhul – „saavutada 2021. aasta sügiseks 70% hõlmatus täiskasvanud elanikkonnas“ – täpselt aru saada, mida täpselt ja mis ajaks soovitakse saavutada. Aja jooksul on erinevad kõneisikud selgitanud, et „sügiseks“ tähendab augusti lõppu, suve lõppu, astronoomilise sügise algust või ka varasügist. Samuti on aja jooksul antud erinev tõlgendus sellele, kas hõlmatus tähendab täieliku vaktsineerimiskuuri läbimist või ainult ühe vaktsiinidoosi saamist.

8. juulil 2021 valitsuskabineti nõupidamisele esitatud uues vaktsineerimisplaani versioonis on see eesmärk selgemalt sõnastatud. Samas on selles plaanis teise eesmärgina toodud: „saavutada 2021. aasta novembriks 60+ elanikkonnas 80% hõlmatus võimalikult paljudes kohalikes omavalitsustes, võttes samas tegevuste kavandamisel arvesse ka läbipõdenute osakaalu piirkonnas“. Selline eesmärgi sõnastus annab 1. novembril võimaluse sobitada igasugune kujunenud olukord eesmärgile vastavaks. Sellisest eesmärgist ei ole kasu. Eesmärk peaks olema selge: kui paljudes omavalitsustes soovitakse saavutada 1. novembriks 80% hõlmatus 60+ elanikkonnas, kas hõlmatus tähendab kogu vaktsineerimiskuuri läbimist või vähemalt ühe doosiga vaktsineerimist ning mida tähendab „võttes arvesse ka läbipõdenute osakaalu piirkonnas“. Lisaks tuleb omavalitsuste hulga kriteeriumi puhul arvestada, et omavalitsused on eri suurusega ja riigi üldpildis on väga suur vahe, kas 80% hõlmatus 60+ elanike hulgas on saavutatud Tallinna linnas või Antsla vallas. Seega oleks loogiline vaktsineerimise tegeliku edu hindamisel lähtuda mitte omavalitsuste hulgast, vaid vastavasse vanuserühma kuuluvate inimeste hulgast, kes on vaktsineeritud.

Samas on oluline, et omavalitsustes oleks operatiivne info eri rühmade vaktsineerituse kohta nende territooriumil, et teha efektiivset koostööd ja aidata kaasa vaktsiini võimalikult paljude inimesteni jõudmisele.

**3. 8. juulil 2021. aastal tervise- ja tööministri poolt valitsuskabineti nõupidamisele esitatud uue vaktsineerimisplaani eesmärgid ei hõlma kõiki kriitilisi sihtrühmi – alaealisi ning vähe vaktsineeritud piirkondade elanikke. Vaktsineerimise eesmärgid peavad hõlmama kõiki kriitilisi sihtrühmi ning seda dokumenti tuleks täiendada.**

8. juulil 2021 valitsuskabineti nõupidamisele esitatud uues vaksineerimisplaani versioonis ei ole sõnastatud eesmärki seoses 12–17-aastaste vaksineerimisega. See on aga väga oluline, sest hariduse kvaliteedi ja muude parameetrite poolest on ülimalt hädavajalik tagada koolide statsionaarne töö. Muidu riskime sellega, et mitme aastakäigu õpilaste teadmistes ja sotsiaalsesse võimekusse tekivad parandamatud lüngad. Juba praegu võiks olla selge, kuidas hakkab käima kooliõpilaste vaksineerimine, praktilised ettevalmistused vaksineerimiseks peaks juba käima.

Probleemiks on kujunenud vähene vaksineerimistase Ida-Virumaal. Mõistlik oleks seada selgete sihttasemetega eesmärgid, kuidas suurendada Ida-Virumaa elanike vaksineerimisega hõlmatust.

**4. 8. juulil valitsuskabinetile esitatud vaksineerimisplaani projektis on lehekülgede kaupa erinevat taustainfot, kuid see ei sisalda infot, kuidas on kavas vaksineerimisplaanis toodud eesmärgid saavutada. Eesmärkide kõrval peaks olema just see plaani tuum. Soovitan muuta vaksineerimisplaani kompaktsemaks, jättes mahuka taustainfo plaanist välja ning seada fookus vaksineerimise eesmärkidele ja nende saavutamise viisile.**

Viidatud vaksineerimisplaani projektis on palju infot, kuid suurem hulk sellest on käsitletav tausta- ja infomaterjalina, mille puhul oleks piisav, kui see avaldada vaksineeri.ee koduleheküljel. See, kuidas on kavandatud vaksineerimine 2021. aasta suvel ja sügisel, on esitatud ainult üldpõhimõtetena: peab olema tagatud võimalus vaksineerida, vajalik on jälgida hõlmatust ja teha koostööd, hõlmatust tuleb parandada, vajalik on tugev ja mitmekesine kommunikatsioon jms. Üldpõhimõtetena on need olulised, kuid plaanis tuleks teha samm edasi ja anda vastus küsimusele, kuidas saavutada olukord, et võimalikult paljud Eesti inimesed saaksid vaksineeritud.

Plaanist oleks sisulist kasu siis, kui selles oleks lisaks selgelt sõnastatud eesmärkidele ja üldpõhimõtetele toodud ka eesmärkide saavutamise viisid. Muu hulgas oleks mõistlik lühidalt ja selgelt välja tuua vaksineerimisplaani kinnitamise hetkel teadaolev vaksineerimisplaani kestust kattev lühi- ja pikaajaline vaksineerimise tarnegraafik, ülevaade vaksineerimisvõimekusest piirkonniti (st vaksineerijate hulk ning olemasolev ja planeeritav vaksineerimiskohtade ülevaade piirkonniti), paindlike vaksineerimisviiside rakendamise kava, vaksineerimise juhtimisstruktuur (selge vastutuse jaotus) jms. Dokument ei pea olema mahukas, vaid andma vastused olulisematele küsimustele.

**5. On kummaline, et valitsusele esitatavad iganädalased vaksineerimise ülevaated ei sisalda kõige olulisemat – infot vaksineerimisplaanis kokku lepitud eesmärkide täitmise kohta. Valitsus peaks kokku leppima, mis info on oluline valitsuse tasemel vaksineerimisprotsessi strateegiliseks juhtimiseks, ning nõudma info esitamist selges ja hoomatavas formaadis.**

Tervise- ja tööminister esitab igal nädalal valitsuskabineti nõupidamisele PowerPointi esitluse formaadis ülevaate COVID-19 vaksineerimise kohta. Erinevat ja ka erinevatel juhtimistasemetel otsuste tegemiseks olulist andmestikku on neis ülevaadetes külluslikult, samas ei ole esitatud konkreetset infot vaksineerimisplaanis sõnastatud eesmärkide suunas liikumise kohta.

Näiteks – kui eesmärk on saavutada 2021. aasta sügiseks, et 70% täisealisi on vaksineeritud, siis ülevaadest ei ole olnud võimalik leida, milline on selle eesmärgi saavutustase ülevaate esitamise ajal. Samas on väga põhjalik ja ka kindlasti vajalik info hõlmatuse kohta vanuserühmade ja maakondade kaupa. Aga eesmärki puuduvat üldarvu toodud ei ole ning ülevaadest esitatud andmete põhjal ei ole olnud seda võimalik ka ise arvutada. Positiivne on, et 22. juuli 2021 kabinetinõupidamisele esitatud vaksineerimise ülevaates on esitatud informatsioon täisealiste vaksineerimise hõlmatuse hetkeseisu kohta ning ka prognoos järgmisteks nädalateks. Analoogselt esitatud info võiks ka edaspidi jääda vaksineerimise ülevaate osaks ning võiks olla sellisena esitatud kõigi kokkulepitud vaksineerimise eesmärkide kohta.

Sama probleem on ka eesmärgiga, mille järgi oli plaan vaksineerida aprilliks 70% üle 70-aastastest inimestest. Ülevaates Vabariigi Valitsusele eesmärgile vastavat saavutustaset välja toodud ei ole, vaid on samuti esitatud maakonniti vanuserühmade info, mille järgi eesmärgiga seotud taset ei ole võimalik välja arvutada. Eesmärkide täitmise ülevaade peaks andma täpsemat infot ka seatud eesmärkide täitmise kohta.

Samuti tuleks lihtsalt ja selgelt esitada ka muu oluline vaktsineerimist puudutav info. Näiteks esitati 2021. aasta esimesel poolaastal vaktsineerimise puhul põhiprobleemina vaktsiinide puudus. Samas eeldati ilmselt iganädalasel kabineti nõupidamisele esitatud ülevaates, et valitsuse liikmed arvutavad ise välja riiki saabunud ja manustatud vaktsiinidooside vahe (kasutamata doosid). Just nimelt kasutamata dooside hulk oli ja on jätkuvalt oluline info ning peaks olema ülevaadetes välja toodud. Samas esitati ülevaadetes muud üldist infot kasutamata vaktsiinide asukoha ja staatuse kohta. Kasutamata dooside kohta selge info esitamine oleks juba nädalaid tagasi näidanud selgelt seda, et vaktsineerimistempo oleks saanud juba mõnda aega olla kiirem. On arusaamatu, miks valitsuse liikmetele seda väga olulist arvu – kasutamata dooside hulka – pole esitatud.

**6. Vaktsineerimisplaanis esitatud pikaajalistele vaktsineerimise eesmärkidele ei ole seatud vahe-eesmärke ning järgmiste nädalate arvulisi vaktsineerimiseesmärke. Tervise- ja tööministril tuleks valitsuskabineti nõupidamisele esitada vahe-eesmärgid, mis võimaldavad hinnata eesmärgi suunas liikumist.**

Pikaajalisemate eesmärkide puhul on mõistlik eesmärgi suunas liikumise hindamiseks seada vahe-eesmärgid. Seni mõõdetavaid vahe-eesmärke seatud ei ole. Näiteks, kui 1. novembriks on seatud 60+ elanikkonnas 80% hõlmatus eesmärk, siis oleks asjakohane, kui tervise- ja tööminister pakub Vabariigi Valitsusele välja vahe-eesmärgid 1. septembriks ja 1. oktoobriks. Sama tuleks teha teiste eesmärkidega.

Samuti oleks minu hinnangul mõistlik, kui tervise- ja tööministri esitatud iganädalases ülevaates oleks ära toodud ka konkreetset eesmärgid vähemalt järgmise kahe nädala kavandatava vaktsineerimise nädalase sihtarvu kohta. Näiteks viimases, 22. juulil 2021. aastal tehtud ülevaates esitatud lähiaja eesmärgid ei ole mõõdetavad ega sisalda arusaadavat ambitsioonitaset. Eesmärgina on üldsõnalisena toodud: vaktsineerimise tempo kiirendamine (selle asemel tuleks välja tuua, kui palju on järgmisel nädalal kavas süstida), kättesaadavus (selle asemel tuleks välja tuua, kui palju uusi aegu pakutakse ning kuidas ja kus) jms.

**7. Vaktsineerimise korraldus on olnud jäik ning erinevad paindlikud võimalused vaktsineeritute hulga suurendamiseks on jäänud kasutamata või on paindlikke võimalusi rakendatud tarbetu viiteajaga. Vaktsineerimiseks tuleks luua veelgi rohkem kodulähedasi ja kättesaadavust suurendavaid võimalusi. Lisaks suuremate linnade kaubanduskeskustele ja keskväljakutele ning muudele kohtadele, kus inimesed oma igapäevatoimetuste tõttu käivad, tuleks kasutada samalaadset lähenemist ka väiksemates kohtades – panna just mööda väikseid maakohti, külasid ja asulaid sõitma vaktsineerimisbussid, vaktsineerida väikelinnades-asulates-külades, – mitte eeldada, et inimesed peaksid sealt sõitma suurematesse keskustesse. Tihti on just maal tegu vanemate ja kehvema tervisega inimestega, kelle haigestumine võib tuua just kõige raskemaid tagajärgi. Seega on oluline vaktsineerimine kohapeal ja ka kodudes. Nende võimaluste leidmiseks ja rakendamiseks tuleb kaasata erasektori ressursi ning kogemust. Erasektori esindajad tuleks kaasata vaktsineerimise juhtrühma.**

Avalikkuses on pakutud erinevaid võimalusi vaktsineerimisvõimaluste suurendamiseks, kuid riigi tasandi otsustajad on need paljudel juhtudel tagasi lükanud. Ettepanekute hulgas olnud ka selliseid, mis ei ole sobilikud, kuid mitmed tagasilükatud ettepanekud on mõne aja pärast ikkagi kasutusele võetud. Viivitusega on kaotatud aega ning usaldust.

COVID-19 tekitatud kriis on kogu ühiskonna probleem. Ettevõtjatel on motivatsioon vabatahtlikult panustada selleks, et vältida ulatuslikke majandustegevuse piiranguid ning hoida ühiskonda piirangutest vabana. Erasektoril on võimalusi, ressursi ja ideid laiendada vaktsineerimisvõimalusi ning seda ressursi tuleb ühiskonna hüvanguks kasutada.

Vaktsineerimise juhtrühma tuleks kaasata erasektori esindajaid, kes osaleksid otsustusprotsessis – nad tooksid juurde värskeid ideid, näitaksid võimalusi protsessi parandamiseks ning aitaksid siduda riigi ja erasektori ressursse. Otsustajad ei tohiks klammerduda riigisektoris mõnel pool levinud mõttemaailma suletusse ja n-ö oma mängumaa kaitsmisse, vaid olema avatud erinevatele lähenemistele.

**8. Tagada, et erinevates ametlikes infoallikates oleks ajakohane info vaktsineerimise kohta.**

Vaktsineerimist puudutav info avalikes ametlikes allikates vajab pidevalt uuendamist ning lisaks uue info lisamisele ka vananenud info väljavõtmist. Näiteks on vaktsineeri.ee lehel jätkuvalt üleval info, et „vaktsineerida saan esmajärjekorras, kui kuulun riskirühma“, jms.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Janar Holm  
riigikontrolör

Koopia teadmiseks: tervise- ja tööminister